

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De Amsterdamse jaren van Willem Kloos: Deel II (1888-1900)

Oerlemans, F.J.

Publication date
2013

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Oerlemans, F. J. (2013). *De Amsterdamse jaren van Willem Kloos: Deel II (1888-1900)*. [, Universiteit van Amsterdam].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

26 Van hotels en warenhuizen. Europa rond het jaar 1892

Intermezzo IX

In het voorjaar van 1893 ondernamen Willem Kloos en Hein Boeken hun 'Grand Tour' naar Italië. Het toerisme was door de sterk toegenomen mobiliteit aan het eind van de negentiende eeuw uitgegroeid tot een ware industrie. De man die als oprichter van het eerste reisbureau veel had bijgedragen tot de ontwikkeling van het toerisme, de Engelsman Thomas Cook (1808-1892), was in 1892 op 83-jarige leeftijd overleden. Met de toegenomen reislust nam ook de behoefte aan hotels toe. Een Zwitserse kelner speelde daar handig op in. César Ritz (1850-1918) stichtte in verschillende grote Europese steden elegante en luxueuze hotels. Inmiddels konden de bemiddelde toeristen ook terecht in luxe warenhuizen. In Londen opende Henry Charles Harrod in 1892 het 'warenhuis' Harrod's in het Londense Kensington. Met Westers kapitaal werd in het nog sterk agrarisch georiënteerde Rusland begonnen met de aanleg van de Siberische spoorlijn van Vladivostok richting Europa. Naast al deze luxe voor de welgestelden heerste er in Europa, door de voortjagende industrialisatie en de economische malaise, ook diepe armoede. De economische crisis, die het eind van de 19^e eeuw in zijn greep hield, maakte dat stoeten ontheemden naar het nieuwe beloofde land, de Verenigde Staten van Amerika, trokken. Op 1 januari 1892 werd het Ellis Island Immigration Station geopend.

Op 19 augustus 1890 werd in Amsterdam het Victoria Hotel aan het Damrak feestelijk geopend. Over de bouw van dat hotel verhaalt de roman *Publieke werken* van Thomas Rosenboom, waarin ook een rol is weggelegd voor een groep veenkolonisten. Een citaat:

De stad hield op bij het donkere viaduct onder de spoordijk door; de smalle, beschaduwde strook land daarachter, tussen het station en het Y, behoorde tot een volkomen andere, de maritieme wereld. Opeens rook het er naar vis, het wemelde van kennelijk plattelandsvolk, en boven al die drukte uit verhief zich, als een muur, de zwarte scheepswand van de Orkion, zo hoog lag het schip aan de kade, uiterlijk volstrekt onaangedaan door alle beroering waarvan het zelf de oorzaak en bestemming was, maar inwendig bonkten en gloeiden de ketels als vurige harten, persten die een ononderbroken zucht van witte rook vanuit de zwoegende boezem door de enorme schoorsteen naar buiten. Het inschepen was in volle gang; twee valrepen hingen van het dek af tot op de grond; over de voorste gingen dames en heren aan boord die kennelijk eerste, tweede of derde klas reisden; de achterste boog door onder de massa voor de tussendekken. [...] Nog steeds nieuwe groepen landverhuizers [kwamen] vanuit het station de kade op drommen, herkenbaar aan de haveloze uitdossing, het gedurig wenken en wijzen van de voormannen, de opgewonden praat in velerlei dialect, in talen ook [...] [als] Pools, Duits of Jiddisch.⁵⁴⁵

Zij die aan de onderkant van samenleving geplakt zaten en zochten naar wegen om iets aan hun situatie te veranderen, konden óf afreizen naar de Verenigde Staten of zich min of meer georganiseerd keren tegen het kapitalisme. De man die het kapitalisme verafschuwde en

⁵⁴⁵ Rosenboom 1999, p. 419-420.

zich in de voorhoede van het verzet daartegen vertoonde, was de Nederlandse anarchist Alexander Cohen (1864-1961). Tijdens de intocht van Willem III in Den Haag op 16 september 1887 schreeuwde Cohen 'Leve Domela Nieuwenhuis! Leve 't socialisme! Weg met Gorilla!' Wegens majesteitsschennis werd hij veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf. Cohen vluchtte naar Gent. Onder druk van de Nederlandse regering werd hij door België uitgewezen en belandde vervolgens in Parijs. Vanuit de Franse hoofdstad schreef hij artikelen voor Domela Nieuwenhuis' blad *Recht voor Allen*. Op 25 december 1893 werd hij ook door Frankrijk uitgewezen en zag zich genoodzaakt naar Londen af te reizen. Voor het zover was, speelde hij nog een zeer actieve rol in Parijs, waar dat jaar ook de Amsterdammers Hein Boeken en Willem Kloos enige dagen verbleven. Cohen schreef later in zijn autobiografie *In Opstand* over het jaar 1893:

Het was een levendige tijd, vol passie en emotie, dit jaar 1893. De 'hydra van de anarchie', zoals de weldenkende bladen het noemen, steekt overal de kop op. In Frankrijk, in Italië, in Spanje, in Rusland, in Amerika. De ene aanslag volgt op de andere, en gaat weer aan andere vooràf! De oude wereld, en ook de nieuwe, wankelt op haar ondermijnde grondvesten. Nog een béétje geduld, geduld bij manier van spreken, en gepaard, wel te verstaan, met de voortzetting van het terrorisme, en de dageraad van het Duizend-jarige Rijk, het Rijk der Liefde – "le doux règne de l'amour, l'amour – breekt aan. Van mijn kant doe ik wat ik kàn, om de uitbarsting van het Gulden Tijdperk te verhaasten. Ik kááp niet alleen maar affiches! Ik plak er ook áán! Dit kompenseert dat, ofschoon, eerlijk gezegd, de reclamebiljetten, die wij, een paar vrienden en ik, 's nachts tegen muren en schuttingen plakken, minder artistiek zijn dan die van Chéret, Lautrec, Willette en Forain. Het zijn anarchistische en terroristische geloofsbelijdenissen, op vlammend rood, schrill geel, en heet oranje gedrukt, en waarvan de pakkende opschriften, in reusachtige letters, de blik aantrekken en boeien.⁵⁴⁶

Aan Willem Kloos en Hein Boeken ging dit allemaal voorbij. Het vooruitzicht van een reis naar het buitenland bracht voor hen de nodige zorgen met zich mee.

⁵⁴⁶ Cohen [1932], p. 236-237.